УДК 61:378:004
DOI https://doi.org/10.32782/health-2024.2.31

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ В МЕДИЧНОМУ ЗВО

Попович Зоряна Богданівна,
кандидат медичних наук,
доцент кафедри стоматології ПО
Івано-Франківського національного медичного університету
ORCID: 0000-0003-4472-3748

Гірна Галина Анатоліївна,
доктор філософії, асистент кафедри онкології
Івано-Франківського національного медичного університету
ORCID: 0000-0003-1492-5349

Репецька Оксана Миколаївна,
доктор філософії,
асистент кафедри стоматології ПО
Івано-Франківського національного медичного університету
ORCID: 0000-0003-2880-9971

Голотюк Володимир Володимирович,
доктор медичних наук,
професор кафедри онкології
Івано-Франківського національного медичного університету
ORCID: 0000-0003-4798-6893

Базалицька Олександра Василівна,
викладач кафедри гістології, цитології та ембріології
Івано-Франківського національного медичного університету
ORCID: 0009-0007-38422-6663

У статті представлено шляхи підготовки конкурентоспроможних фахівців – майбутніх лікарів та забезпечення їх високого професійного рівня. Модернізація освітньої галузі в Україні відбувається в контексті намірів України щодо входження в європейський освітній простір. У закладах вищої освіти все частіше звертається увага на якість освіти, адаптованість до ринку праці, особистісну зорієнтованість освітнього процесу, його інформатизацію.

Мета роботи полягає в дослідженні компонентів професійної компетентності здобувачів медичних закладів вищої освіти. Майбутні медичні спеціалісти повинні розуміти необхідність постійно розширювати межі своєї пізнавальної діяльності, виходячи поза рамки освітньої програми, що є запорукою стрімкого прогресу, адже, щоб стати компетентним лікарем, лише базових знань недостатньо. Саме в медичній галузі повинно приділятися більше уваги питанням упровадження компетентнісного підходу, оскільки сучасна система освіти у сфері охорони здоров'я повинна відповідати міжнародним вимогам. У світі інформаційних технологій комунікативна компетентність сучасних здобувачів освіти розглядається як один із критеріїв конкурентоспроможності на ринку праці. Особливо це стосується професії лікаря, в якій комунікативність виступає показником професійної придатності до суспільної діяльності. Дуже важливим складником у здобутті професійних компетентностей лікаря є набуття практичних навичок. Значну роль у цьому має симуляційне навчання, яке дозволяє без залучення в освітній процес пацієнтів на доклінічному етапі попередньо освоїти практичні маніпуляції і навички, а надалі забезпечує більш ефективне навчання в клініці, без стресу і з меншою кількістю помилок. Крім того, симуляційне навчання з використанням комп'ютеризованих сценаріїв клінічних випадків є ефективним для проведення післядипломного етапу навчання (підвищення кваліфікації без відриву від повсякденної діяльності, обмін досвіду між клініками та лікарями, безперервність підвищення кваліфікації). Сучасна система навчання у вищій школі має готувати людину, котра здатна жити в надзвичайно глобалізованому і динамічно змінному світі, сприймати його змінність як суттєву складову частину власного способу життя.

Ключові слова: *сучасна система навчання, формування професійних компетентностей, практичні навички, симуляційне навчання.*

Zoryana Popovych, Halyna Girna, Oksana Repetska, Volodymyr Holotyuk, Oleksandra Bazalytska. Formation of professional competence in students during their study at a medical university

The article presents the author's conception in training of the competitive specialists –futures doctors and providing them with the best professional level.

Modernization of the educational sector in Ukraine takes place with the regard of Ukraine to join the European educational space. Higher education institutions increasingly pay attention to the quality of education, their adaptability to the labor market, personal orientation to the educational process and its informatization.

The aim of the work is to study the professional competence of students of higher medical educational institutions. Future medical specialists must understand the need in constant expand of their cognitive activity, going beyond the curriculum, which is the key to rapid progress in order to become a competent doctor as only the basic knowledge is not sufficient. It is in the medical field that more attention should be paid to the implementation of the qualified approach, since the modern medical education must correspond to the latest international requirements. The communicative competence of nowadays students is considered as one of the adequacy criteria in the labor market, especially in the world of information technologies. This absolutely applies to the profession of a doctor, in which communication is an indicator of professional suitability for social activity.

Acquiring of practical skills is a very important basic in the professional medical training of a doctor. Simulation training, in particular, plays a significant role in this process. Simulation training enables to master practical skills first at the pre-clinical stage without involvement of the patients, therefore providing more effective training in the clinic, without stress and with fewer errors. Moreover, simulation training is also convincing for the post-graduate training by using computerized scenarios of clinical cases. For example: improvement of qualifications without disconnection from everyday activities, experience exchange between hospitals, doctors and continuity of professional training.

The modern system of higher education should qualify a person to be able to live in an extremely globalized and dynamically changing world, to perceive its variability as an essential component of one's own way of life.

Key words: *modern education system, formation of professional competences, practical skills, simulation training.*

Вступ. Одним із пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку вищої освіти є підготовка кваліфікованих кадрів, конкурентоспроможних на ринку праці, здатних до творчості, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукоємних та інформаційних технологій.

Модернізація освітньої галузі в Україні відбувається в контексті намірів України щодо входження в європейський освітній простір. У закладах вищої освіти (ЗВО) усе частіше увага звертається на якість освіти, універсальність підготовки фахівців, їх адаптованість до ринку праці, особистісну зорієнтованість освітнього процесу, його інформатизацію [1; 2].

Освіта як один із найважливіших складників суспільства залежить від процесів, що відбуваються в ньому, вона повинна швидко реагувати і відповідати стану науково-технічного прогресу, тенденціям розвитку країни. Освіта також впливає на всі процеси життя, оскільки готує фахівців, розвиває особистість, формує певні життєві погляди.

Проблема сьогодення – підготовка конкурентоспроможних фахівців, забезпечення їх високого професійного рівня та мобільності, створення умов для максимального розкриття талантів і творчого потенціалу молодих працівників. Концепція розвитку вищої освіти у сфері охорони здоров'я орієнтована на модель підготовки медичних кадрів, яка створить необхідні умови для збереження і відновлення здоров'я населення шляхом надання гарантованого рівня медичної допомоги.

У зв'язку з інтеграцією України в європейські освітні структури серед актуальних тенденцій сьогодення – усвідомлення потреби нової гуманістичної парадигми освіти, мета якої – формування такого фахівця, рівень підготовки якого гармонійно поєднує освіченість, професіоналізм, духовність та моральну вихованість [3; 4; 5]. У зв'язку з реаліями сьогодення, а саме війною, зумовленою нападом росії на Україну, зростає потреба у фахівцях, які можуть надати висококваліфіковану допомогу пораненим воїнам, забезпечити високоякісну реабілітацію.

Мета сучасної освіти – модернізувати систему здобуття знань в університеті через впровадження елементів навчання, основаних на формуванні базових компетенцій, запровадити в освітній процес систему сучасних методів навчання, що дозволяють випускникам самостійно здобувати знання, максимально наближені до практичної діяльності, підготовити компетентного фахівця, який повинен постійно оновлювати та вдосконалювати свої знання, підвищуючи якість наданих послуг.

Мета та завдання. Метою роботи є дослідження компонентів професійної компетентності здобувачів медичних закладів вищої освіти та їх вплив на якість освіти у сфері охорони здоров'я.

Матеріали та методи. Під час проведення дослідження здійснено аналіз вітчизняних та закордонних наукових літературних джерел

з метою визначення сучасних напрямів професійної підготовки майбутніх фахівців – здобувачів освіти медичних ЗВО; узагальнено методи та засоби практичної діяльності медичних закладів вищої освіти з метою визначення їх готовності до використання інноваційних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців; вивчено досвід використання міждисциплінарної інтеграції в навчанні майбутніх лікарів.

Загальновідомо, що компетентності, взаємопов'язані зі знаннями, вміннями, навичками, корелюють зі здатністю індивіда свідомо і раціонально їх використовувати, забезпечують усебічне оволодіння процедурою освітньої підготовки особистісно-діяльнісного спрямування [3].

Результати дослідження. Формування компетентного фахівця базується на уявленні про сучасну модель спеціаліста з вищою медичною освітою. Серед її складників основними є мотивація до навчання протягом усього життя, вміння вчитися, оволодіння навичками самостійного отримання знань та наукового пошуку, а також уміння перетворювати отримані знання в інноваційні технології. Майбутні медичні спеціалісти повинні розуміти необхідність постійно розширювати межі своєї пізнавальної діяльності, виходячи поза рамки освітньої програми, що є запорукою стрімкого прогресу, адже, щоб стати компетентним лікарем, лише базових знань недостатньо [6].

Саме в медичній галузі треба приділяти більше уваги питанням упровадження компетентнісного підходу, оскільки сучасна система освіти у сфері охорони здоров'я повинна відповідати міжнародним вимогам. Це зумовлено:

– відсутність ризику для пацієнта завдяки практичному досвіду, набутому у віртуальному середовищі;

– об'єктивізація оцінювання досягнутого рівня майстерності;

– необмежена кількість повторів для відпрацювання навичок;

– відпрацювання дій за патологій, які загрожують життю;

– зниження стресу для здобувачів освіти під час перших самостійних маніпуляцій;

– розвиток індивідуальних умінь і навичок;

– розвиток клінічного мислення;

– розвиток логічного мислення;

– розвиток мислення, заснованого на принципах доказової медицини;

– розвиток як індивідуальних умінь і навичок, так і командної взаємодії;

– об'єктивне оцінювання досягнутого рівня майстерності.

Використання симуляційного навчання як засобу для здобуття практичних навичок, котрі здобувач освіти повинен осягнути для набуття достатнього рівня професійних компетентностей поряд з іншими видами теоретичних знань та практичних умінь, займає важливе місце під час навчання у ЗВО та на етапі післядипломної освіти.

Висновки. У світлі актуальних питань сучасності очевидною є необхідність пошуку нових шляхів та підходів до якісної освіти у сфері охорони здоров'я та розширення впровадження перспективних нововведень до освітнього процесу. Одним із важливих завдань є формування у випускника медичного ЗВО певного світогляду, набуття ним достатньої кількості та рівня компетентностей, що забезпечать його якісну професійну діяльність та конкурентоспроможність. Компетентність не є сталим показником спеціаліста, вона змінюється у відповідності до умов сучасного світу, має діяльнісний характер узагальнених умінь та навичок. Особистість майбутнього лікаря, його етичні та професійні якості формуються в процесі навчання в медичному ЗВО, тому вміст і організація освітнього процесу, націленого на формування особистості майбутнього лікаря, його цивільної відповідальності, правової культури, духовності, ініціативності, самостійності, толерантності, здібності до успішної соціалізації в суспільстві, професійної зрілості, є одним із завдань вищої освіти у сфері охорони здоров'я. Сучасна система навчання у вищій школі має готувати людину, котра здатна жити в надзвичайно глобалізованому і динамічно змінному світі, сприймати його змінність як суттєву складову частину власного способу життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вороненко Ю.В. Напрями розвитку системи медичної освіти в Україні: погляд у майбутнє. *Матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої 60-річчю ТДМУ «Сучасні підходи до вищої медичної освіти в Україні».* 18–19 травня 2017 року, м. Тернопіль. У двох томах. Том 1. С. 23–25.

2. Галич О.І. Міжнародні практики як невід'ємна складова професійної підготовки конкурентоспроможного педагога. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта і формування конкурентнноспроможності фахівців в умовах євроінтеграції»*, Мукачево, 26–27 жовтня 2017 р. С. 76–77.

3. Басараб Т.М., Фенцик О.М. Психологічні умови професійного становлення особистості. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта і формування конкурентноспроможності фахівців в умовах євроінтеграції»*, Мукачево, 26–27 жовтня 2017 р. С. 24–26.

4. Вороненко Ю.В., Мінцер О.П. Стратегія активації навчального процесу в сучасних системах передавання знань. *Матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої 60-річчю ТДМУ «Сучасні підходи до вищої медичної освіти в Україні».* 18–19 травня 2017 року, м. Тернопіль. У двох томах. Том 1. С. 60–61.

5. Гуменюк О.М., Гуменюк В. В., Єфремова О.В. Компетентнісний підхід як основа реформування вищої медичної освіти в Україні. *Матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої 60-річчю ТДМУ «Сучасні підходи до вищої медичної освіти в Україні».* 18–19 травня 2017 року, м. Тернопіль. У двох томах. Том 1. С. 100.

6. Орду К.С. Формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх сімейних лікарів у професійній підготовці : дис. ... докт. філософії. Одеса, 2021, 318 с.

7. Каратєєва С.Ю. Сучасна методика практичного навчання студентів з дисципліни «догляд за хворими». *Буковинський медичний вісник.* Том 21, № 1 (81), 2017. С. 242–243.

8. Запорожан В.М., Каштальян М.М., Чернецька О.В. Сучасні підходи до освітнього процесу з підготовки високопрофесійних фахівців. *Матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої 60-річчю ТДМУ «Сучасні підходи до вищої медичної освіти в Україні».* 18–19 травня 2017 року, м. Тернопіль. У двох томах. Том 1. С. 19–22.

9. Артьоменко В.В., Семченко С.С., Єгоренко О.С., Новіков Д.А., Караконстантин Д.Ф., Берлінська Л.І. Симуляційне навчання в медицині: міжнародний та вітчизняний досвід. *Одеський медичний журнал.* 2015. № 6 (152). С. 67–74.

10. Grantcharov T, Aggarwal R, Eriksen, JR, Blirup,D, Kristiansen V, Darzi A, Funch- Jensen P. Acomprehensive virtual reality training programfor laparoscopic surgery. Abstracts 13th EAES Congress. Venice, Lido, Italy, Surg Endosc, 2006 Apr; 20(1). P. 38–40.

11. Hallikainen H, Väisänen O, Randell T. et al. Teachinganaesthesia induction to medical students:comparison between full-scale simulation andsupervised teaching in the operating theatre. *Eur. J.Anaesth.* 2009, T. 26. P. 101–104.

12. Бичков О.С., Цівенко О.І., Черкова Н.В., Душик Л.М. Аналіз досвіду симуляційного навчання у формуванні готовності майбутніх лікарів до практичної діяльності. *Актуальні проблеми сучасної медицини.* 2022, № 9. С. 5–11. DOI: 10.26565/2617- 409X-2022-9-01.

REFERENCES

1.Voronenko YU.V. (2017). Napryamy rozvytku systemy medychnoyi osvity v Ukrayini: pohlyad u maybutnye. [Development directions of the medical education system in Ukraine: a look into the future]. Materialy XIV Vseukrayins'koyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu, prysvyachenoyi 60-richchyu TDMU "Suchasni pidkhody do vyshchoyi medychnoyi osvity v Ukrayini". Ternopil'. Tom 1, 23–25 [in Ukrainian].

2.HalychO.I.(2017).Mizhnarodnipraktykyyaknevid'yemnaskladovaprofesiynoyipidhotovkykonkurentnospromozhnoho pedahoha. [International practices as an integral component of the professional training of a competitive teacher]. Materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi "Osvita i formuvannya konkurentnnospromozhnosti fakhivtsiv v umovakh yevrointehratsiyi". Mukachevo, 76–77 [in Ukrainian].

3. Basarab T.M., Fentsyk O.M.(2017). Psykholohichni umovy profesiynoho stanovlennya osobystosti. [Psychological conditions of professional development of the personality]. Materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi "Osvita i formuvannya konkurentnospromozhnosti fakhivtsiv v umovakh yevrointehratsiyi". Mukachevo, 24–26 [in Ukrainian].

4. Voronenko YU.V., Mintser O.P. (2017). Stratehiya aktyvatsiyi navchal′noho protsesu v suchasnykh systemakh peredavannya znan'. [The strategy of activating the educational process in modern knowledge transfer systems]. Materialy XIV Vseukrayins'koyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu, prysvyachenoyi 60-richchyu TDMU "Suchasni pidkhody do vyshchoyi medychnoyi osvity v Ukrayini". Ternopil'. Tom 1, 60–61 [in Ukrainian].

5. Humenyuk O.M., Humenyuk V. V., Yefremova O.V. (2017). Kompetentnisnyy pidkhid yak osnova reformuvannya vyshchoyi medychnoyi osvity v Ukrayini. [Competency approach as a basis for reforming higher medical education in Ukraine]. Materialy XIV Vseukrayins'koyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu, prysvyachenoyi 60-richchyu TDMU "Suchasni pidkhody do vyshchoyi medychnoyi osvity v Ukrayini". Ternopil'. Tom 1., 100 [in Ukrainian]

6. Ordu K.S. (2021). Formuvannya informatsiyno-komunikatyvnoyi kompetentnosti maybutnikh simeynykh likariv u profesiyniy pidhotovtsi. [Formation of informational and communicative competence of future family doctors in professional training]. Dys….. dokt. filos. Odesa, 318 [in Ukrainian].

7. Karatyeyeva S.YU. (2017). Suchasna metodyka praktychnoho navchannya studentiv z dystsypliny "dohlyad za khvorymy". [Modern method of practical training of students in the discipline of "patient care"]. Bukovyns'kyy medychnyy visnyk, № 1 (81)., 242–243 [in Ukrainian].

8. Zaporozhan V.M., Kashtal'yan M.M., Chernets'ka O.V. (2017). Suchasni pidkhody do osvitn'oho protsesu z pidhotovky vysokoprofesiynykh fakhivtsiv. [Modern approaches to the educational process of training highly professional specialists]. Materialy XIV Vseukrayins'koyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu, prysvyachenoyi 60-richchyu TDMU "Suchasni pidkhody do vyshchoyi medychnoyi osvity v Ukrayini". Ternopil'. Tom 1., 19–22 [in Ukrainian].

9. Art′omenko V.V., Semchenko S.S., Yehorenko O.S., Novikov D.A., Karakonstantyn D.F., Berlins'ka L.I. (2015). Symulyatsiyne navchannya v medytsyni: mizhnarodnyy ta vitchyznyanyy dosvid. [Simulation training in medicine: international and domestic experience]. Odes'kyy medychnyy zhurnal. № 6 (152), 67–74 [in Ukrainian].

10. Grantcharov T, Aggarwal R, Eriksen, JR, Blirup,D, Kristiansen V, Darzi A, Funch- Jensen P. (2006). Acomprehensive virtual reality training programfor laparoscopic surgery. Abstracts 13th EAES Congress. Venice, T. 20(1), 38–40.[In English].

11. Hallikainen H, Väisänen O, Randell T. et al. (2009). Teachinganaesthesia induction to medical students:comparison between full-scale simulation andsupervised teaching in the operating theatre. Eur. J.Anaesth. T. 26, 101–104. [In English].

12. Bychkov O.S., Tsivenko O.I., Cherkova N.V., Dushyk L.M. (2022). Analiz dosvidu symulyatsiynoho navchannya u formuvanni hotovnosti maybutnikh likariv do praktychnoyi diyal'nosti. [Analysis of simulation training experience in shaping the readiness of future doctors for practical activities]. Aktual'ni problemy suchasnoyi medytsyny. № 9, 5–11. DOI: 10.26565/2617- 409X-2022-9-01 [in Ukrainian].